

Meggyőződésünk, hogy a kölcsönös kapcsolatok bővítése hasznosan szélesítheti a munkásság kulturális ismereteinek a körét, továbbá új erővel, új feladatokkal fogja gazdagítani a honismereti mozgalmat. A gyárakon, a kerületen belüli munkásdinasztiák történetének leírása is elsősorban ezekre a csoportokra, már működő bizottságainkra vár. S ezzel vissza is kanyarodtunk eredeti témánkhoz, az életmódtörténethez, mert a családtörténet kitűnően ötvözheti magába az események és a mindennapi élet együttes leírását.

A honismereti kutatómunka módszertani kérdéseiről

Mindenfajta szellemi munka szinte kötelezőnek mondható első lépése a mások által már feltárt és összegyűjtött tények, gondolatok megismerése. Ez korántsem jelenti azt, hogy aki a mozgalomban részt kíván venni, annak előbb feltétlenül vaskos-kötetek tömegén kell magát átrágnia. Erről szó sincs, hiszen már a bibliográfiák, könyvtári katalógusok is némi bepillantást engednek a megismerendő szakterület felépítésébe, tájékoztatnak arról, milyen irányú tevékenység folyt eddig, melyek a terület súlypontjai, vagy hol akadnak még fehér foltok.

Hasonló célt szolgál, de ahhoz még egy lépéssel közelebb visz, ha a munkával ismerkedőket, kezdő fiatalokat megtanítjuk arra, hogyan kell az előszó, az összefoglaló, a tartalomjegyzék és a futó (de nem felületes!) átlapozás segítségével megismerkedni a fontosabb könyvek tartalmával, központi gondolatával, szerkezetével. Így átfogó képet kaphatnak a rendelkezésre álló szakirodalomról és kiválaszthatják maguknak azt az egy-két alapvető művet melynek gondos átolvasása viszont már feltétlenül kell ahhoz, hogy megszerezze maguknak a további munkához szükséges alapokat.

A szakirodalomnak ilyen általános és viszonylag kevés ráfordítással megoldható áttekintése után többnyire már nem okoz gondot a kezdő személyiségéhez, érdeklődési köréhez legközelebb álló téma kiválasztása, a cél pontos meghatározása sem. De még az esetleg mások által kitűzött feladathoz is nagyobb érdeklődéssel, lelkesedéssel fog hozzá az, aki az előzetes ismerkedés során fogalmat alkothatott magának arról, hogy elvégzendő részfeladata hogyan illeszkedik a honismereti mozgalom átfogó nagy céljába, illetve a megadott téma egészébe. A téma megszerettetésének ezt a legbiztosabb módját semmiképpen sem szabad elhanyagolnunk, mert a téma néhány alapvető kérdésének ismerete nélkül bizony könnyen fulladhat kudarcba az adatközlővel folytatandó beszélgetés, de a hozzáolvasás, az ismeretek bővítése még a gyakorlott gyűjtő számára is mindig nyújthat a munkához új szempontokat, további segítséget.

Az ismerkedés a könyvtárakkal, levéltárakkal, írott dokumentumokkal azonban nemcsak egy-egy adott témához visz közelebb, hanem sok esetben már a tényleges gyűjtőmunka fontos része, illetve ennek is első, kezdő lépése.

A pályázatok kiírása az egyik legbeváltabb módja annak, hogy minél több dolgozót vonjunk be a munkába. Az első dolog azonban, amire mindenképpen rá kell őket vezetni, hogy ne tekintsék a gyűjtést csupán egy-egy konkrét feladat megoldásához vezető kampánymunkának, amelyet azonnal lezárhatnak, sőt az eredményként kapott nyersanyagot akár el is dobhatják, amint a pályamunka vagy dolgozat elkészült. Az állandó, rendszeres munkához, illetve ezen belül egy-egy meghatározott feladat végrehajtásához ajánlatosabb kétféle, egy tágabb és egy szűkebb értelemben vett anyaggyűjtést végezni. Ezek közül az első, a hosszú távú, általános anyaggyűjtés a fontosabb. Ezt minél hosszabb időn keresztül, minél alaposabban és gondosabban végzi valaki, annál kevesebb munkája lesz a konkrét feladatokhoz szükséges, szűkebb értelemben vett anyaggyűjtéshez.

Az általános anyaggyűjtés azt jelenti, hogy a gyűjtő megvonja érdeklődésének, illetve gyűjtésének a legtágabb értelemben vett körét és azon belül területét megfelelően tagolja. Mindazt, amit e határokon belül munka- és működési területén, tanulmányai, szakmai, valamint társadalmi és kulturális tevékenysége során tapasztal, gondol, olvas, hall vagy lát, feljegyzi és saját rendszerében megfelelő helyére sorolja anélkül, hogy egyelőre sok figyelmet fordítana arra, hogy a talált adat, felmerült gondolat a gyakorlatban hol és mikor lesz ténylegesen felhasználható. Az elsődleges cél itt az, hogy ebből az élmény-, illetve tényanyagból bővüljenek ismeretei, és ebből induljon ki saját gyűjteménye. Ennek az idők során apránként összeszedett szellemi

tárnak természetesen mindig időszerűnek kell lennie, tehát azt állandóan fejleszteni, bővíteni kell.

Ebbe az általános gyűjteménybe kerülnek a szűkebb értelemben vett anyaggyűjtés során, azaz a közvetlenül küszöbön álló konkrét feladatok, pl. pályázatok, tanulmányok írásához összegyűjtött adatok, információk is.

A kétféle anyaggyűjtés között az a különbség, hogy míg az egyik tárgy általánosabb, átfogóbb és a gyűjtő tevékenységének, társadalmi munkájának egészére kiterjed, addig a másiké egyetlen konkrét feladatra összpontosul, szűk területre korlátozódik. A gyűjtő az előbbit hosszán tartóan — éveken vagy akár egész életen át — végzi és az anyagot nem előre meghatározott, egyetlen gyakorlati céllal keresi, hanem nyitott szemmel járva hazánkat, minden fontosat, érdekeset, szükségeset feljegyez. Ezzel szemben a konkrét feladathoz szükséges, egyetlen alapgondolathoz tartozó anyagot egyetlen alkalomra, meghatározott céllal, minél rövidebb idő alatt igyekszik összegyűjteni.

A kétféle gyűjtés formája között azonban nincs különbség. Mindkettőnél alapvető szabály, hogy akár tapasztalatok, gondolatok, beszélgetések rögzítéséről, akár írott forrásból merített adatok feljegyzéséről van szó, minden egyes gondolatot, adatot, információt külön lapra kell felírni. Minden lapon egyetlen forrásból merített adat állhat. Másik szabály, hogy a gondolat vagy adat mellé mindig fel kell tüntetni a forrást, amelyből származik. Irodalmi adatnál úgy, hogy azt vissza lehessen keresni. Így pl. a könyvnel, folyóirattal nem elég a cím, hanem szükséges a szerző, a megjelenés éve, kiadó, illetve kötet-, füzet- és oldalszám; beszélgetésnél a gyűjtés helye, ideje, az adatközlő neve, születési éve, foglalkozása, közelebbi lakhelye stb.

A feljegyzésekhez egységesen A/4 méretű géppapírt vagy levelezőlap nagyságú cédulát célszerű használni. A hangsúly az egyforma méreten van, mert csak így érhetjük el, hogy a cédulák könnyen kezelhetők, csoportosíthatók legyenek. Tárolásuk ugyancsak egyforma irattartókban vagy borítékokban történik. Nyilvánvaló, hogy a gyűjtemény nem válhat áttekinthetetlen papírtömeggé, ezért azt rendszeresen válogatni, értékelni, javítani és selejtezni, ezen felül pedig már eleve *rendszerezni* kell.

Minden esetben célszerű a gyűjtött adatnak, feljegyzésnek az előre felépített rendszerben, a témán belül megjelölt helyét, szempontját meghatározni, a megfelelő kulcsszóval kifejezni és valamilyen formában — de minden cédulán *egységesen* — jelezni. Aki többféle témakörben gyűjt, tüntesse fel — akár rövidített formában — a részletkérdés mellett az átfogó, nagyobb témakört is, pl. Szb — elrend.; Szb — asztal; Szb — ütő-tároló stb. Ebből már tudja, hogy így jelölt cédulán a szoba elrendezésére, az asztalra és környékére, illetve az ülóbútorra, tárolóbútorra vonatkozó adatokat jegyezze fel. Ezeket a cédulákat azután az azonos jelekkel ellátott borítékokba, a borítékokat pedig a Szobabelső feliratú irattartóba vagy dobozba helyezi.

Az ilyen nagy vonalakban történő tartalmi csoportosítás mellett szükség lehet egyéb szempontok feltűntetésére is, mint pl. a szobabelsőnek a különböző évszakokban, napszakokban, ünnepi alkalmakkor stb. történet leírásának megkülönböztetésére. Ezt a cédulákon, borítékokon természetesen szintén jelezni kell. A tárgyszavak szaporítása helyett jó megoldás lehet az egyes szempontok különböző színekkel történő jelölése.

A tartalmi rendszerezés mellett gyakran lehet szükség formai csoportosításra is, pl. dokumentumok, fényképek, rajzok tárolása esetén. (A tárgyi emlékek, magnetofontekercsek, kazetták kezeléséről most nem beszélünk, ezek külön kategóriát jelentenek.) Az effajta dokumentumoknál mindig a mennyiség és a méret dönti el, hogy külön kezelést igényelnek vagy a feljegyzésekkel együtt tárolhatók-e. Az utóbbi megoldás — a további feldolgozás szempontjából is — sokkal egyszerűbb. A tartalom fentiek szerinti jelzése, a csoportosított elhelyezés azonban itt is elengedhetetlen feltétele a rendszerezett, könnyen kezelhető és jól felhasználható gyűjteménynek.

Tanulmány, dolgozat, pályamunka *megírása* az így kialakult gyűjtemény alapján már kevés gondot okoz. Az asztalra kiterített — előzetesen újra mérlegelt, értékelt — cédulák térbeli áttekintése, az összefüggések kézzelfogható kirajzolódása nagymértékben segíti a logikus felépítést. Míg a több cédulát tartalmazó borítékok logikus rendbe tologatása az előzetesen elkészített vázlat főbb pontjait követi — illetve gyakran módosítja —, a borítékokban levő cédulákból az e pontok köré csoportosítandó részletek állnak össze. Ezután már csak a formába öntés, a csiszogatás, finomítás munkája van hátra.

Dr. Dezső Zsigmondné